

Synnøve Sakura Heggem (f 1956) har som prest og salmeforsker skaffet seg kompetanse, erfaring og kontakter på arenaer som er unike i norsk sammenheng, i et globalt perspektiv.

Hun forener sine personlige, profesjonelle og faglige stemmer i nyskapende kombinasjoner. Det har samtidig hindret henne i å satse på ett sted, ett forskningsfelt eller en profesjon. Hvis hun skal videreføre sitt bidrag til det norske samfunn, trenger hun en beskyttet stilling for å fullføre sitt prosjekt: **å fornye lokal og nasjonal identitet i et universelt perspektiv omkring livsritualer og salmetradisjon.**

Det globale blikk fikk Heggem med morsmelken som barn av norske misjonærer i Japan mellom 1956 og 1964. Norske salmer og nasjonalsanger, buddhistisk resitasjon og røkelsesduft, kimono og bunad, oppbygging av Japan etter Hiroshima og Nagasaki, sakura-blomstring og møter mellom kristendom på norsk og japansk mangfold ga de første inntrykk til visjoner for en annerledes forvaltning av lokale og globale skatter. Den nasjonale arven ble styrket av norsk oppvekst fra 1964 på folkehøyskole hvor foreldrene var lærere.

Med en slik bakgrunn ble det naturlig å satse på salmer som forskningsobjekt - symbol på norsk spiritualitet og folkelig kultur. Hun valgte N.F.S. Grundtvigs (1783-1872) salmer med kjærlighet som analytisk redskap. I dette univers har menneskelig og guddommelig kjærlighet felles rot, ikke splittet som i mye klassisk kristen tradisjon. Salmene er skapt ut fra et universelt perspektiv med morsmål og hjertets retorikk som nerve og kraft. Et gryende demokrati i Danmark-Norge på 1800-tallet trengte et vital medium - salmer - for at flere stemmer skulle komme til orde og gjøre seg gjeldende. I salmens univers går mytologi, historie, kropp, hverdag, og evige tema som evolusjon, kjønnsperspektiv og opplysning hånd i hånd. Selv små barn - gutter og jenter - skulle kunne synges på plass i en hjemlig, hverdagspoetisk, hellig og universell sammenheng.

Som post-doktor i Århus, parallelt med prestetjeneste i Lom, fortsatte Heggem sine salmestudier for å utforske denne type salmespiritualitet i et globalt perspektiv.

Det globale (lokalt og globalt i konstant vekselvirkning) som rød tråd i hennes doktorarbeid ble videreutviklet. Gjennom 14 år som prest har hun møysommelig arbeidet fram den samme modell for ritualisering av livet i norske bygder (Rena, Lom, Nesodden) i nærkontakt med "folk flest".

Som prest har Heggem kommunisert med hele bygdefellesskapet - i jakten etter å nyskape livsritualer i lys av folkelighet, forskning, endringer i forholdet mellom kirke og stat, og kunsten å være kirke i et livssynsåpent samfunn. Det betydde blant annet Vidar Sandbeck-gudstjenester på Rena - med tilhørende forskning omkring det religiøse i hans poesi - , "Mine sanger" som nyskaping av tverrreligiøse samværsformer i Åmot kirke, bånsull, sol - og Maria-messer i Lom hvor sola er borte store deler av vinteren, og stavkirken er fra katolske tid - alltid tilpasset barn, ungdom, voksne, gamle, døende, sørgende og glade, friske og syke, innvandrere og etnisk norske.

Gravferder har blitt et hovedfokus i Heggems praksis med tanke på fornyelse av det norske samfunns hovedmåte å ritualisere spenninger mellom liv og død på. Hun har gjort dette i lys av ulike norske og globale tradisjoner, og med en fornyet forståelse av hva kristen spiritualitet kan bety i dag. Bruk av begrep som *arvevelsignelse* (lysten til det gode), en nødvendig forutsetning for *arvesynd*, gjør Heggem til fornyer av grunnlagstenkning i kirken. Hun tar bevisst fram gamle forestillinger, f eks om en *kosmisk Kristus* som ikke står over andre livssyn og religioner, men både er uttrykt universell, ydmyk, dypt likeverdig og med stedegne ansiktstrekk i norske bygdetradisjoner. Ved hjelp av lokale diktere som f eks Tor Jonsson og Olav Aukrust i Lom, og Sandbeck, Skjæråsen og Børli i Hedemark, har Heggem med språklig kompetanse og teologisk følsomhet flettet sammen enkeltmenneskers signaturer i stedegen og universell atmosfære ; både i gravferder, vielser, konfirmasjoner og dåpsfeiring.

Undervisning for og med barn og unge (trosopplæring, konfirmasjon mm) har vært preget av det samme: lokale skikker, musikk, arkitektur, næring og kultur sett i lys av en videst mulig forståelse av kristen religion, humanitet, vitenskap, kosmologi. Å vie par på fjelltopper eller i livssynsnøytrale (eller bedre: mangfoldige) ritual har skjerpet Heggems blikk for menneskers behov for ulike katedraler og utforskning av forskjeller. På Nesodden har hun ved en anledning velsignet et barn av foreldre som var

dypt uenige om dåp, til felles dyp glede. På en 1. påskedag med verdenssanger Masha Vadat (sekulær iraner) som bidragsyter lot hun felles menneskelige erfaringer (religionsdialogiske) fylle oppstandelsesmotivet. Det har inspirert til utvidet forvaltning av norske kirkerom og livsritualer.

I Lom startet hun en prosess med å profilere kirkene som *kulturkirker*. *Nesodden kirkeakademi* startet nylig opp takket være Heggem som pådriver og leder, med rikholdig program for å utvikle middelalderkirken som et historisk og samtidig kulturelt kraftsenter, for eksempel med plass til Maria på nye måter. Det sentrale har hele tiden vært: hvordan fornye og kommunisere kristendom fritt og dypt forankret i lokale tradisjoner, ny kunnskap og visjoner for en verden i endring. Det har krevd en doktorgrad, fleksibilitet, lojalitet, lydhørhet, et globalt utenfra-blikk, og et like inderlig innenfra-perspektiv. Det har vært mer krevende enn det som normalt forventes av en prest og en forsker.

Heggem får uvanlig sterke og positive reaksjoner etter sine ritualer, ikke minst gravferder. Stadig sier pårørende og gjester at de aldri har opplevd noe lignende. Et eks er en gravferd i Lom like før jul i 2016, hvor avdødes svigersønn, direktør i Gyldendal (Arne Magnus), sa at hendelsen var skjelsettende for han personlig. Han inviterte straks Heggem til Gyldendal for å høre om hennes skriveprosjekt med tanke på mulige utgivelser. Et lite forlag på Nesodden, Ford Forlag, vil gjerne utgi det Heggem måtte ønske å skrive i framtiden.

Salmeforskning står ikke sterkt i norsk akademisk tradisjon. Tverreligiøs salmeforskning finnes knapt (*sacred sound*). Derfor er heller ikke *hellig lyd* grunnbegrep i gudstjenestereformen i Den norske kirke, kun *hellig handling*, *hellig tid* og *hellig sted*. Det globale/kosmiske nivå mangler også i modellen, selv om det økumeniske er inkludert. Heggem har løftet fram dette tradisjonsrike feltet med en ekstra stor kraftanstrengelse. Salmer er tekster og toner i skjæringspunktet mellom nasjonal arv, medium til ritualisering av julefeiring og andre høytider, pensum i religion og norskfaget, og kirkelivets mest selvfølgelige samværsform i fire fem hundre år ("salmesang på morsmålet", Martin Luthers gevinst). Bilder av det hellige, eller livets hellighet, som salmer er, har preget norsk, religiøs mentalitet langt sterkere enn man ofte tror, fordi salmer helt siden reformasjonen på 1500-tallet har fungert som kulturell morsmelk og religiøs praksis for alle lag av befolkningen, ikke bare for særlig interesserte. Natur og naturmystikk er sentralt i salmetradisjonen, dypt forankret i folkelivet. Det gjør salmer til et nyttig medium i felles anstrengelser med å verne *natur* som hellig og alminnelig kilde til liv; et globalt, sivilisatorisk prosjekt.

Salmer var lenge folkeei, og de ulike salmebøker har fungert som folkebøker. Hverdagsbilder, naturbilder, fiksjon og fakta skapte perler av sangpoesi til bruk hjemme, ute, i skole, kirke og forsamlingsrom. Samtidig har salmekulturen vært et sted for representasjon av en større verden. Salmebøkene inneholdt salmer fra ulike tider og steder i kristenheten, geografisk, konfesjonelt, kulturelt. Kvinnelige forfattere har også vært tekstsakere. Norges sannsynligvis første kvinnelige forfatter, Dorothe Engelbrektsdatter (1634-1716), var salmedikter. Diktere skapte tekster ut fra egen erfaring, stedegen situasjon og varierte naturbilder sammen med og inn mot en større europeisk og universell sammenheng. Kvinner og barn har hatt markert sterkere og mer likeverdig status i denne tradisjon enn i andre deler av kirke og samfunn. Norsk skolehistorie (f eks Nordal Rolfsens lesebok), ikke minst folkehøyskole - også sterkt knyttet til Grundtvigs tradisjon - har styrket salmesang som et vitalt, samfunnsbyggende prosjekt.

Heggems fortjeneste med å løfte dette fram i et *lokalt* perspektiv med kjønn, kristen spiritualitet og religionsdialog (universelt perspektiv) som viktige faktorer både med hensyn til menneskebilder og gudsbilder, gjør at hun kan sette seg som mål å kommuniserer salmepoesi på helt nye måter. Vekten er på frihet til å elske egen tradisjon så sterkt og varmt som mulig uten å måtte velge mellom lokalt og nasjonalt, individuelt og kollektivt, egen og andres religion og kulturuttrykk. Heggems visjon for fornyelse er at salmer synges *sammen med*, og *forbinder* mennesker, natur, livssyn, kultur og kosmos. Stigmatisering av falske, foreldede forskjeller som hindrer kulturell og religiøs utvikling og vekst må overbys av framtidsskapende samsyn.

Kombinasjonen av Heggems lokale og kjønnsbevisste salmeforskning og ritualpraksis, forankret i kristen spiritualitet, gjør at academia som arbeidsplass blir for lite stimulerende i fortsettelsen. Den norske folkekirke som trossamfunn, med sine ulike reformer (f eks gudstjenestereformen), gir heller ikke tilstrekkelig frihet i rollen som prest. Hun trenger å videreføre sin salmeforskning og sin

utforskning av rituell praksis uten akademiske eller kirkelige forpliktelser med nye initiativ omkring salme og sangtradisjoner.

Det er også uten tvil Heggems kunstneriske evner som gjør at hun klarer å forbinde lydhørhet for folks liv, litterære skatter og erfaringer med forskningens resultater til både kirkelige og sekulære ritualer for folk flest, og å kommunisere dette i ulike medier og ulike genre (folkelig, populærvitenskapelig og akademisk). Hun er en habil sanger og akkompagnatør, noe som kommer godt med på ulike arenaer med hennes uttrykte ønske om å frigjøre og fornye salmer i opplagte kirkelige rammer, og å gjøre de aktuelle i helt nye litterære og kulturelle sammenhenger.

Heggem har kirke og samfunnspolitiske visjoner for forvaltning av norsk kultur i tråd med kjernen i hennes virksomhet, og vil bidra til den offentlige samtale. Sentralt i dette vil de landsdekkende, ikoniske kirkebygninger være. Salmer og kirker er tett forbundet, men derfor også begrensende for både bygninger og sangpraksis. Bør vi åpne opp for en radikalt utvidet bruk av de gamle gudshusene, spør Heggem seg, og foreslår alternative løsninger.

Noe av det hun har gjort som viser en særegen bredde i kommunikative evner, er blant annet følgende: Hun fikk Grundtvig (artikkel) inn i Mircea Eliades standardverk *Encyclopedia of Religion* i 2005. Hun har bidratt som konsulent til en svært populær og prisbelønt dansk adventskalender i DR, hvor Grundtvig julesang "Deilig er den himmel blå" er sentral. Hun initierte i sin tid en *global* julekrybbe etter inspirasjon fra Kjell Aukrusts historie "Vise menn fra Østerdalen", som ble et kunstprosjekt og severdighet i Åmot kirke (bl a vist på "Norge Rundt", NRK). Hun har som mangeårig leder av det norske Grundtvigselskap arrangert ulike seminarer med vekt på lokale, stedegne aktører og de store linjer i Grundtvigs salmeunivers (f eks i Sokndal i Rogaland og i Lom). Like før jul i 2016 hadde hun foredrag i Nesodden senioruniversitet om julesanger i et tverrkulturelt perspektiv. Heggem har skapt eksperimentell pinsegudstjeneste sammen med Senter for Kvinneforskning (UIO) hvor tekster av kvinnerettsforkjemper Gina Krogh og Grundtvig var gjennomgangspoesi. Hun har hatt ansvar for kurs i religionsdialog ved Høgskolen i Hedmark, avd Rena flere ganger.

Høsten 2008 vendte Heggem tilbake til Japan for første gang som voksen for å studere japanske religioner i 3 måneder med tanke på et billedprosjekt til fordypelse i religion og kulturutveksling mellom øst og vest i verden. Hun har samarbeidet om konfirmanttreff mellom Humanetisk forbund og kirken på Rena i flere år. Hun ble valgt inn i kommunestyre og formannskap i Åmot kommune med svært mange personlige stemmer, og lærte å kjenne lokalsamfunnet fra flere kanter. Hun har samlet stoff til flere bøker med tema "møte mellom øst og vest", blant annet en bok om fredsaktivist, mystiker og kooperativenes far i Japan, Toyohiko Kagawa (1888-1960), som også har viktige forbindelseslinjer til Grundtvig, Luther, Danmark, Norge, og spørsmål omkring menneskerettigheter, religion og kjærlighetsfilosofi.

Heggem har veiledet prestestudenter i stiftspraksis ved flere anledninger og søkte (på oppfordring fra fagmiljøet) også for noen år siden rektorstillingen ved det praktisk teologiske seminar ved Universitetet i Oslo. Hun takket nei til et adjunktur ved universitetet i Aarhus siden hun ønsket å kombinere forskning, utforskning og praksis parallelt for å komme videre i et tverrfaglig perspektiv. Samtidig med presterollen har Heggem fulgt opp enkelte bidrag til dansk forskning. Blant annet kommer hun ut med en artikkel om *Maria i Luther og Grundtvigs optikk* høsten 2017 i en forskningsbasert antologi i Danmark. Hun var nylig i India med et foredrag om "Grundtvigs hjerte-retorikk som nøkkel til livslang læring" på en konferanse ved universitetet i Kolkata (tema: livslang læring). Indias kulturpersonlighet Tagore blir ofte sammenlignet med Grundtvig. Hun har holdt foredrag på antroposofenes internasjonale konferanse i Fyresdal om kunsten å synge og lese salmer ut fra en postmoderne forestilling om Gud, og hun har deltatt i det nye, progressive forskningsmiljøet omkring sangpoesi ved høgskolen på Hamar (v/prof Ole Karlsen, nordisk). Heggem brenner for å fornye feminine, maskuline og andre representasjoner (særlig naturbilder) av det hellige i en radikalt endrende retning for kirke, religion og samfunn, som delvis er inspirert av Grundtvigs modell. Hennes Maria-studier er sentrale i den sammenheng.

Heggem har pga eneforsørgerrolle for tre barn siden de var 1, 2 og 4 år i 1984, slitt seg gjennom litt for store utfordringer (embetseksamen, doktorgrad, mange flyttinger pga ulike jobber mm) og derfor ikke klart å etablere gode nok inntektskilder. Hun har et lite tømmerhus på Rena. Det er hovedbase, med

verden som virkested. Presterollen er blitt mer og mer krevende fordi hun arbeider så seriøst med hvert eneste ritual, kravene øker, og tid til å utforske og komme videre med sine mange prosjekter er minimal. Hun er fra 1. mai 2017 gått av med AFP for å kunne videreutvikle sine prosjekt.

Hvis hun blir tildelt **statsstipend** vil hun kunne fortsette sitt nyskapende arbeid langs flere linjer. Hun vil skrive artikler og bøker innenfor feltene sangpoesi og salmer, Grundtvig som samfunnsarkitekt, religionsdialog og ritualer, holde foredrag i ulike fora, f eks via Norske Kirkeakademier, Universiteter, folkehøyskoler og utdanningssteder for religiøse ledere. Hun vil gjerne skape kurs for kunstnere, kulturarbeidere, politikere, lærere og andre interesserte for å dyktiggjøre til bedre kommunikasjon omkring kulturell og religiøs identitet. Med sine faglige og kunstneriske kontakter i Norge og Danmark, tildels USA, Japan og India, vil hun bidra til økt oppmerksomhet og nye initiativ omkring salmer, sang og et livssynsåpent samfunn.

Med et markert skille mellom kirke og stat, og lov om trossamfunn, bruker mange institusjoner, ledere og politikere mye energi på å bekymre seg for sin egen "flokk". Staten har først og fremst et nøytralt ansvar for rettferdig fordeling av økonomi. Det er ikke mange nok som vier seg til *det som kan tenkes å være felles for alle* i samfunnet med hensyn til religion og livssyn. Med Heggems valg av Grundtvig som en klassiker innenfor nordisk mytologi, kultur, demokratisk samfunnsutvikling og kristen spiritualitet - hvor "Menneskeslægtens store Hjerte" (Grundtvigs begrep) er nøkkelinnsikt - er hennes utgangspunkt like dypt fundert i norsk, nordisk tradisjon som i et universelt perspektiv. Heggems viktigste anliggende resten av livet er å vie seg til konsentrert arbeid omkring det å gi det norske samfunn en levende modell for å ivareta sentrale deler av norsk kultur og historie i lys av en radikal, universell likhetstanke.

Arild Mikkelsen

[Leder i Det norske Grundtvigselskap]